

eblaj. Ni parolas pri tendro al pli granda mezuro de humaneco dum la pasinta jarcento, kvazaŭ ĝi estus io aŭtomata. Tiu tendro disvolviĝis nur pro la senlaca laboro kontraŭ plej obstina opozicio, kun flama indigno kiel mova forto.

Ni havas sufiĉe da aferoj kiuj interesu nin, kaj se ni sufiĉe interesiĝas, ni ne povas ne paroli prie. La Banko de Anglujo nun estas alŝtatigita. Kial ĝi timas sekvi kian ajn krom la rutinajn politikojn jam antaŭlonge provitajn kaj trovitajn maltaŭgaj? Ni devas igi tion sciata, ke se oni metas la monon en ĝian propran lokon en la kunaranĝaĵo de la aferoj, la trudo kombini kaj denove kombini, malaperus. Diru al viaj socialistaj amikoj ke alta grado de decentrigo neniel konfliktas kun publikproprajeco de industrio aŭ serventreprenejo kaj estas ĉe tiaj entreprenoj ne malpli ebla ol ĉe General Motors. Ne estas necese pretendi ke ŝanĝo de nia monsystemo per si sufiĉus por korekti la misaĵojn disvolviĝintajn dum unu kaj duona jarcento. Sed sen aliĝita monsystemo ne eblos daŭra direktoŝanĝo de ĉi tiu tendro al la pli granda kaj ĉiam pli granda, kiu havas siajn radikojn en la tuta hodiaŭa koncepto pri mono, laŭ kiu financa profito estas la sola rekonita mezurilo por sukceso aŭ malsukceso.

La fundamentaj bezonoj de la meza homo estas malmultaj kaj simplaj: propra hejmo, honesta nutraĵo havanta la nutrivon kiun ĝi ŝajnas havi, la dignon de krea laboro kiu postulas utiligon de ĉiom de la mensaj povoj pri kiuj li disponas, la kontentiĝon vidi la finitan rezulton de sia laboro. La potencaj senindulgaj monstregajoj kiujn oni nun konstruas por servi — laŭaserte — la bezonojn de la homo, donas al li ĉion **escepte** de la plenumo de ĉi tiuj fundamentaj bezonoj. Ĉie en la civilizita mondo viroj kaj virinoj atendadas dum jaroj por akiri propran tegmenton. La honesta nutraĵo, kian manĝis iliaj avoj, ne estas havebla, kaj tial obee ili glutas la anstataŭaĵon, kaj poste la ruĝajn aŭ verdajn miksaĵojn preskribitajn de la kuracistoj de la Nacia Sanoprizorgo. Ili havas la kinejojn, la radion, la televidon, idiotajn bildgazetojn, organizitajn piedpilkludajn vetojn, ktp. por plenigi la malplenon estigitan per la forpreno de kontentiga laboro. Ili ricevas zonan erupciaĵon (zostron), duodenaĵn ulcerojn, malignajn tumorojn, nervopriplendaĵojn de ĉiuj konataj kaj nekonataj specoj. Ilia ĉefa temo de konversacio estas malsano — ilia propra, aŭ tiu de iu alia. Ili kaj iliaj familioj treniĝadas tra la vivo en pasiva stato de subsaneco.

Ĉio ĉi tio povas kaj devas esti aliĝata. Ni konstruu mondon en kiu neniam denove homaj estuloj estu traktataj kiel senanimaĵo. Ĉi tiuj sistemoj elkreskantaĵoj ĉirkaŭ ni, kun sia pli kaj pli nepersona sinteno al homoj kaj iliaj problemoj, estas kondamnitaj jam sole pro tio ke en ili ne estas loko por trakti homojn kiel vivantaj animulojn. Ni povas kaj volas ŝanĝi ĉi tiujn instituciojn, reduktante ilin al la ĝusta mezuro por plenumi sian funkcion de servado al la Homo, ilia kreinto, anstataŭ ol daŭre superregi ties spiriton en la nomo de Mamono, ilia vera mastro.

PRI NIA LINGVA KRITIKO.

de Prof. d-ro IVO LAPENNA.

I.

Ke nia literatura kaj scienca kritiko estas la malplej forta branĉo de nia tuta aktiveco sur la kultura kampo, tio estas pli-malpli ĝenerale konata. Nia „kritiko“ kutime (ne ĉiam, feliĉel!) limigas sin al mallonga resumado de la verko, al kvalitoj de la papero kaj bindo, al nombrado de preseraroj, al fina konkludo, ke la libro estos (aŭ ne estos) „bela ornamaĵo de ĉies biblioteko!“ La kelkaj esceptoj estas ankoraŭ tro kelkaj por povi iel ajn ŝanĝi tiun juĝon. Guste pro sia escepteco ili konfirmas la regulon.

Pri tio, tamen, mi ne deziras hodiaŭ paroli. La problemo estas vere tre grava kaj oni devos iam dediĉi al ĝi profundan kaj ampleksan studon, eble sub la titolo „Kritiko pri kritiko“.

Preskaŭ ĉiu recenzo pri Esperantaj verkoj entenas ankaŭ lingvan kritikon. Iam ĝi estis farata kun tre granda atento. La kritikanto bone studis la problemon antaŭ ol eldiri sian opinion. En la lastaj jaroj okazas ĉiam pli ofte, ke la recenzanto komprenas tiun sian taskon iom supraĵe. Ne malofte oni prijuĝas la lingvan valoron de iu verko ne el vidpunkto de la Fundamento, de la lingva tradicio kaj, eventuale, de la faktaj bezonoj pri la plua evoluo de Esperanto, sed pure laŭ siaj personaj gustoj kaj preferoj, kiuj havas nenion komunan kun la menciitaj kriterioj.

Kaj tio povas esti tre danĝera. Des pli, ke la legantoj ordinare estas pli inklinaĵi akcepti la asertojn de la kritikanto ol la lingvan principon, entenatan en la fakta uzado de iu formo fare de la aŭtoro. Se malantaŭ la aŭtoritato de la recenzanto troviĝas ankaŭ tiu de la revuo, en kiu aperis la kritiko, la tuta afero fariĝas ankoraŭ pli danĝera.

Guste tial mi decidiĝis — vere tre kontraŭvole — respondi al kelkaj prilingvaj rimarkoj de nia tre ŝatata amiko S. Pragano en lia recenzo pri mia verko „Aktualaj Problemoj“ (vidu S.R. n-ro 1/1952, p. 31—36).

Antaŭ ĉio mi diru, ke la recenzo apartenas al la supre aludita kategorio de esceptoj. La recenzinto, kun multe da konscienco, klopodis doni seriozan kritikon pri la verko. Tiu aprezado de lia laboro kompreneble ne signifas, ke mi kiel aŭtoro plene konsentas kun ĉiuj liaj diroj. Evidente, tia konsento estas absolute superflua.

Tamen, eĉ en tia altnivela kritiko enŝteliĝis kelkaj eraroj, el kiuj mi ne povas — almenaŭ pretere — ne menci du ĉefajn:

1. En la libro mi diris, ke „la internacia juro rekonas la homajn rajtojn“. S. Pragano opinias, ke la artikolo „Ia“ (kursivigita de li mem) tute ne havas vivrajton tie, ĉar la Ĉarto de U.N. rekonas nur nerekte „la ekziston de homaj rajtoj“, do sen la artikolo. Li opinias, ke mia argumentado „elreliĝas“ ĝuste pro tiu nekorekte uzita „Ia“. Nu, la Ĉarto parolas pri la homaj rajtoj en la franca teksto de ĉiuj artikoloj cititaj en la koncerna parto de la libro.

Eĉ en la Universala Deklaracio mem estas dirite en la Enkonduko, ke „en la Ĉarto la popoloj de U.N. proklamis ankoraŭfoje sian fidon je la fundamentaj homaj rajtoj (france: dans les droits fondamentaux de l'homme). Cetere, entute povas temi nur pri la rajtoj, ĉar aŭ iu rajto estas la, aŭ ĝi ne estas rajto! „Eta elreliĝo“, do, okazis. Sed ne en la libro.

2. La recenzinto diras, ke la Universalan Deklaracion „tri jarojn poste voĉdonis iu komisiono — nek pli, nek malpli!“ (p. 33 de S.R.) La ĉapitron pri la homaj rajtoj mi komencis jene: „La 10-an de Decembro 1948 la Generala Asambleo de U.N. akceptis en Parizo la Universalan Deklaracion pri la homaj rajtoj“ (p. 73, linio 1 de Aktualaj Problemoj). En tiu ĉapitro estas plurloke — en tiu aŭ alia formo — ripetita tiu konstato. La recenzinto bedaŭrinde ne rimarkis tion. La Generala Asambleo de Unuiĝintaj Nacioj estas, evidente, multe pli ol „iu komisiono“.

Ŝajnas al mi, ke kritikante tiaspecan verkon oni devus iom pli atente kontroli siajn asertojn.

II.

Kaj nun pri la lingva kritiko:

1. „Kaj kaj“. — Ĝi estas logika kaj absolute konforma al la Fundamento. Tial mi uzas kaj uzos ĝin por doni la necesan nuancon. S. Pragano preferus la formon „ankaŭ kaj ankaŭ“. Prof. Privat preferus „ambaŭ kaj“. La propono de S. Pragano ŝajnas al mi erara, ĉar „ankaŭ“ signifas „kaj plie, same, egale kiel aliaj“, kio — en la ekzemplo prenita el Aktualaj Problemoj — signifus, ke ne nur la federalaj unuoj kaj ne nur la federacio, sed ankaŭ io tria estas suverena. Kaj tion mi neniel povis nek volis diri. La formon „ambaŭ bona kaj prava“ Zamenhof malrekomenadis en Lingvaj Respondoj (Plena Kolekto, p. 64). Ĝi estas anglismo. Cetere, Zamenhof mem uzis la formon „kaj kaj“, ekzemple: „Kaj mi kaj mia frato“ (Plena Vortaro, p. 213). Tiun formon rekomendas ĉiuj bonaj lernolibroj por komencantoj.

2. „Konsilo de Sekureco“. — La vorto „Konsilo“ ne plaĉas al la recenzinto. Prof. Privat proponis „Koncilo“. S. Pragano preferus „Konsilantaro“. Mi mem uzas „Konsilo“, ĉar

a. Zamenhof mem ofte uzis tiun vorton en la sama senco, ekz. „konsilano, kunvoki la konsilon“;

b. tiel ĝi estas difinita en la Plena Vortaro (p. 253);

c. ĝi havas la saman duoblan signifon en pluraj lingvoj (france *conseil*, itale *consiglio*, ruse *sovet*, serbokroate *savjet*, germane *Rat* ktp.), kio montras la internatecon de tiu ĝia duobla enhavo;

d. ĝi ne estas malpli logika ol „konsilantaro“: temas, ja, pri nomo de organo kun difinitaj funkcioj kaj neniel pri aro da personoj, kiuj donus iajn „konsilojn“;

e. ĝi estas multe pli eleganta kaj malpeza ol „konsilantaro, konsilantaro aŭ konsilistaro“.

3. „Ĉiu ajn, ĉiam ajn“. — Sendube la *k-* formoj estas korektaj, sed la *i-* formoj aŭ *ĉ-* formoj ne estas kontraŭaj al la Fundamento. Ofte ili helpas pliprecizigi la penson, ekzemple: „Ĉu vi aŭdis iun ajn diri tion?“ — „Ne nur iun ajn, sed ĉiun ajn!“ Afero de tre delikataj nuancoj. Cetere, ilin uzis kaj uzas multaj bonaj stilistoj. Ankaŭ la Plena Vortaro, kompreneble, permesas ilin.

4. „-ata, -ita“. — S-ro Pragano diras: „Malpli, kaj nerevokeble, mi povas konsenti pri la uzado de la participaj formoj en la lingvo de Lapenna“. (p. 35 de S.R.). Li diras, ke sur la p. 83 mi skribis „la militkrimuloj estis persekutataj kaj punataj“ kaj ke, kelkajn liniojn poste, mi skribis „juĝataj kaj punitaj“. S. Pragano esperas, mi ne informos lin (ridete, krome), ke temas pri preseraro. Mi tuj trankviligu lin: fakte kun rideto mi deklaras, ke tute ne temas pri preseraro. Li, plue, trovas, ke en la frazo „Tiu artikolo estis tiel kunmetita, ke ĝi ne povu esti aplikita“ (p. 67 de A.P.), la kursivigita *it* estas erara kaj ke devus esti „aplikata“. Fine, mi skribis, ke post la Unua Mondmilito „estis fondita la Ligo de Nacioj“ (p. 95). Kaj S. Pragano kun patoso ekkrias: „Ne, s-ro Lapenna, la Ligo de Nacioj estis fondata“

Mi devas diri, ke la demando pri *-ata, -ita* estis por mi solvata (ne solvata, mi petas) antaŭ 24 jaroj, kiam mi tralegis la unuan lernolibron de Esperanto. Ĉar en kelkaj medioj ĝi bedaŭrinde estas ankoraŭ nur solvata (ne solvata, mi denove petas), ni tuŝu ankaŭ ĝin.

En sia letero de la 23.II.1901 De Beaufront skribis al Bourlet:

„Kiel principon ĝeneralan por *-ata*, prenu: ke tempo *estanta* ekzistas nur, kiam la ago aŭ stato daŭras sufiĉe. En alia kondiĉo la ago aŭ stato jam finiĝis, kiam ni parolas pri ili; sekve ni ne povas uzi *-ata*, sed devas uzi *-ita*. Tiel same se ni parolas ne pri la malvolvado de l'ago, sed nur pri ĝia rezultato (Ekz.: la proksiman lundon mi estos kunvokita kiel membro de la kriminala juĝantaro) mi uzos *-ita*, ne *-ata*.“ (Leteroj de L. L. Zamenhof, p. 17).

Kaj Prof. Waringhien aldonas tute prave: „Bonegaj konsultoj, kiujn pluraj, eĉ eminentuloj, povus ankoraŭ nun konsideri kun profito!“ (Leteroj de L. L. Zamenhof, p. 18).

El tiu simpla kaj klara principo sekvas:

1. La formo *-ata* esprimas la *daŭron* de la stato aŭ ago: *La domo estas konstruata jam plurajn monatojn, sed ĝi ankoraŭ ne estas konstruita*. Male, la formo *-ita* esprimas finitecon: *La domo estas konstruita kaj oni povas ekloĝi en ĝi*.

2. Depende de la senco de la verbo kaj de la kunteksto, *-ata* povas signifi *ripetiĝon* de la ago, ekz.: *La membroj de la komitato estas elektataj ĉiun trian jaron; en la oficejo de UEA estis ĉiutage ricevataj multaj leteroj*. Male, *-ita*, pro sia esenca karaktero de finiteco, neniam per si mem povas signifi *ripetiĝon*, ekz.: *La membroj de la estraro estas (ĵus) elektitaj; la*

komitato estis elektita antaŭ du jaroj; en la oficejo de UEA estis ricevita, en 1951, dudek mil leteroj. En la lastaj ekzemploj tute ne temas pri ripetiĝo de la ago, sed pri unufoja apliko de la koncernaj verboj (elekti, ricevi) al unu sola subjekto konsistanta el pluraj eroj.

3. Ekzistas verboj, kiuj, pro sia interna signifo, lasas ian rezulton post kiam ili estas efektivigitaj (ekz.: vesti, skribi, fondi, legi, apliki, ricevi ktp.), sed ekzistas ankaŭ verboj, kies senco elĉerpiĝas en la ago mem (ekz.: havi, ami, posedi, vivi ktp.). Tial, la formo *-ita*, se oni uzas ĝin kun la verboj de rezulto, signifas, ke la koncerna ago *komplete* finiĝis kaj ke, pro la karaktero de la verbo, restis rezulto. Se ni diras „*la letero estas skribita*”, tio signifas, ke oni ĵus skribis la tutan leteron, de la komenco ĝis la fino, kaj tute ne signifas, ke oni skribis nur parton de ĝi. Sekve, la rezulto estas „*skribita letero*”, nome plene finita letero. Ĉe la verboj de daŭro sen rezulto *-ita*, same tiel, signifas finiĝon de la ago, sed, pro la karaktero mem de tiuj verboj, restas nenia rezulto. Ĉe ili, kompreneble, gravas antaŭ ĉio la ago mem. Ĝin oni kutime deziras akcenti. Tial la formo *-ata* estas multe pli ofta: *amata virino, konata homo*. Ankaŭ la finiĝon de la ago oni prefere esprimas per *-ata*, sed, kompreneble, kun aldona vorto, kiu tion montras, ekz.: *ne plu amata*. Tamen, ankaŭ la formo *-ita* estas tute bona, se *-ita*, pro la senco de la verbo en tiu kunteksto, povas montri nur la finiĝon de la koncerna ago kaj neniel ian ajn ĝian rezulton, ekz.: *Havata pasero estas pli bona ol havita ansero*.

4. La formo *-ata* montras samtempecon kaj la formo *-ita* antaŭtempecon en la kompleksaj tempoj. Pro la esenca karaktero de *-ata* (daŭro), tio estas tre klare videbla kaj forte sentata. Se ni diras „*Kiam la Ligo de Nacioj estis fondata, multaj homoj esperis*”, oni tuj komprenas, ke la homoj esperis en la tempo kiam okazadis la fondado de la Ligo kaj ne en la tempo antaŭ tiu fondado aŭ post ĝi. Kiel ni vidis, *-ita* montras ne nur ke la ago okazis, sed ankaŭ ke ĝi finiĝis. Ĝuste pro tiu tre akcentita senco de finiteco estas konsilinde uzi adverbos por pli klare montri la antaŭtempecon, ekz. „*Ĵus kiam la letero estis skribita, li alvenis*”.

Pro la fakto, ke kutime estas multe pli grave scii ĉu iu ago finiĝis ol ĉu ĝi nur okazis (daŭris), en la praktiko la formo *-ita* estos multe pli ofta ol la formo *-ata*. Des pli, ke uzante tiun formon oni ĉiam inkluzivas la ideon, ke la koncerna ago estis ankaŭ *-ata*.

El ĉio dirita sekvas, ke la uzon de unu aŭ de la alia formo diktas: a. la ĝenerala signifo de la koncerna verbo; b. ĝia konkreta signifo en difinita kunteksto; c. tio, kion oni fakte deziras diri, precipe ĉu oni volas akcenti la agon mem, ĝian daŭron, do ĝian nefinitecon (*-ata*), aŭ la rezulton de la ago, ĝian finitecon (*-ita*).

La ĉefa kaŭzo de eraroj sur tiu ĉi kampo estas, ke oni forgesas al la esenca karaktero de *-ita*, nome al ĝia finiteco, kaj al la esenca karaktero de *-ata*, nome al ĝia signifo de daŭro aŭ ripetiĝo.

Oni, fine, komprenu, ke *estis -ata* absolute ne signifas, ke la koncerna ago finiĝis, sed nur ke ĝi daŭris aŭ ripetiĝis en la pasinteco. Se oni deziras diri, ke ĝi finiĝis, tiam la formo estos *-ita*. Se la ago finiĝis en la estanteco, oni devas diri *estas -ita*, ekz.: *La preĝejo estas konstruita*. Se tiu ago finiĝis en la pasinteco, oni devas diri *estis -ita*, ekz.: *La preĝejo estis konstruita* (en 1526). En tiu ĉi lasta ekzemplo *estis* rilatas al difinita pasinta momento, kiun fiksas la verbo kun la pasiva participo, nome al momento, kiam la lasta ŝtono estis metita (ne metata) en la konstruaĵon, kiam la preĝejo ne plu estis konstruata, sed konstruita. Se tio okazis la 23-an de Novembro 1526 precize je la 11-a h matene, tiam tiu *estis* rilatas ĝuste al tiu momento, ĉar en tiu momento ĉesis la aga funkcio de la verbo *konstrui* kaj komenciĝis la stato, kiun ĝi rezultigis (konstruita).

Oni, plue, komprenu, ke ĉiu *-ita* inkluzivas la ideon de *-ata*, ĉar nenio povas esti *-ita*, kio ne estis antaŭ tio *-ata* (por ke infano estu vestita, ĝi, evidente, antaŭ tio, devis esti vestata), sed ke neniu *-ata* ion ajn diras pri *-iteco*. Iu artikolo — ekzemple tiu ĉi — povas esti legata, sed ĉu ĝi estos ankaŭ legita dependas de la pacienco de la leganto elteni ĝis la fino tiun ĉi klarigadon pri klaraj aferoj. Se li tion ne faros, tiam post kelka tempo, kiam tiu legado fariĝos pasinteco, li povos diri, ke la artikolo *estis legata*, sed li ne povos diri, ke ĝi *estis legita*. Se, male, li venos ĝis la fino, li povos diri ankaŭ tion. Li eĉ diros nur tion (legita). Kaj tio, samtempe, signifos, ke la artikolo estis antaŭ tio legata kaj, se oni insistas, eĉ legota. Tiamaniere *-ita*, kiu signifas antaŭtempecon en la kompleksaj tempoj, ĉi tie (kiel ĉiam cetere) — pro sia karaktero de finiteco — signifas posttempecon en la rilato al la antaŭaj stadioj de la sama verbo (legata kaj, antaŭ tio, legota). Tiu ĉi fakto povas krei konfuzon kaj rezultigi erarojn, se oni ne atentis al ĝi.

III.

Nun ni revenu al la pasivaj participoj kritikitaj de S. Pragano:

1. Sur la p. 83 de Aktualaj Problemoj oni fakte legas pri militkrimuloj, kiuj estis persekutataj kaj punataj. La formo *-ata* estas korekta, ĉar temas pri pluraj internaj leĝoj, surbaze de kiuj multaj krimuloj en diversaj landoj estis persekutataj kaj punataj. Estas akcentita la ripetiĝo de la agoj (persekuti kaj puni). Ĝuste tiun fakton mi deziris reliefigi uzante la formon *-ata*.

2. Sur la sama paĝo oni povas legi, ke „la ĉefaj militkrimuloj estis juĝataj kaj punitaj”. Ĉi tie temas pri difinita kategorio de militkrimuloj (la ĉefaj). Kiam mi skribis tiujn liniojn, ili ĉiuj jam estis punitaj. La ago „puni” tiam jam okazis kaj finiĝis. Ne temas pri ripetiĝo. Sekve, la sola korekta formo estas *punitaj*. Male, la formo *-ata* estas preferinda en *juĝataj*, ĉar tiamaniere estas akcentita la ago mem de juĝado kaj ĝia daŭro (oni juĝadis ilin dum pluraj monatoj).

3. Mi skribis, ke la art. 227 de la Versaja kontrakto estis tiel kunmetita, ke ĝi ne povu esti aplikita. Sinjoro Pragano demandas kial ne aplikata. Jen la respondo:

La menciita artikolo entenis preskribon pri juĝado al germana eksimperiestro Vilhelmo la Dua. Tiun artikolon, se ĝi ne estus tiel kunmetita, oni estus povinta apliki nur unu fojon, nome nur por juĝi la eksimperiiston. Sekve, neniel estas imagebla la ripetigo de la ago. Tial oni devas diri *aplikita*, des pli ke temas pri negativa formo, kio implicas la ideon „eĉ ne unu fojon”.

4. Fine, pri la Ligo de Nacioj, kiu laŭ mi estis fondita kaj laŭ s-ro Pragano nur fondata. Evidente, mi tute ne volis paroli pri la sufiĉe longdaŭra fondado de la Ligo, sed mi volis akcenti la rezulton de tiu fondada laboro, nome, ke la Ligo estis fondita, ke oni finfondis ĝin. Komprenoble, oni povus uzi ankaŭ la formon *-ata*, se oni dezirus diri ion alian. Kaj mi havas absolute nenion kontraŭ tio, ke nia amiko Pragano aŭ kiu ajn diru, ke la Ligo estis fondata, ĉar tio ĝi sendube estis antaŭ ol esti fondita. Nur, en tiu okazo, ili ne miru, se — pro ebla nescio de la faktoj — oni demandas ĉu ĝi estis ankaŭ fondita.

Mi esperas, ke nun la afero estas klarigita. Se jes, oni ne diru post kelka tempo: ĝi estis klarigata, ĉar *-ita* devas resti *-ita* ne nur en la estanteco, sed ankaŭ tiam, kiam la estanteco jam fariĝis estinteco. Kaj oni bone memoru, ke *estas -ita* neniam povas egali al *estis -ata*, nek tiu lasta al *estis -ita*. Tio, kio estas *-ita*, restas *-ita*. Se la pomo estas manĝita, tiam — parolante morgaŭ pri tiu sama manĝita pomo — oni devas diri: *La pomo estis manĝita* kaj ne *manĝata*. Nenia escepto por la Ligo de Nacioj!

La lingva kritiko estas sendube tre necesa. Ĝi helpas al la aŭtoroj plibonigi sian lingvon; ĝi atentigas la legantojn pri eraraj formoj; ĝi kontribuas al konservo de la lingva unueco; ĝi montras la vojon por la plua evoluigo de Esperanto. Tial ĉiuj, inkluzive la aŭtoroj, devas esti dankemaj al la recenzantoj pro tiu grava laboro, kiun ili faras. Tamen, se la kritiko korektas fakte korektajn formojn — nome formojn, kiuj estas konformaj al la Fundamento — ĝi ne nur ne atingas sian celon, sed, male, ĝi kreas superfluan konfuzon.

Fine, ankoraŭ io: Ekzistas lingvoj, kiuj pro siaj rigidaj reguloj katenas la penson. La genia simpleco de la Internacia Lingvo eligas ĝin el miljaraj ĉenoj kaj regalas ĝin per potencaj flugiloj de libera, adekvata esprimo. Ni ne fortranĉu tiujn flugilojn! Ni ne permesu, ke la ombro de la naciaj lingvoj malklarigu la brilon de Esperanto. Nia penso ne estu perfortata de la lingvo, sed la lingvo estu regata de ĝi!

Komento de la Redaktoro.

Ni konsentas — tiel ŝajnas al mi — ke *-ita* signifas finitecon. Se ni do pri io malkonsentas — kaj nekontesteble malkonsento ekzistas — evidente la objekto de nia malkonsento estas *-ata*. Laŭ profesoroj Lapenna, Waringhien, k.a. *-ata* esprimas *daŭron* aŭ *ripetiĝon*. Laŭ aliaj esperantistoj, inter kiuj s-ro Pragano kaj mi mem, *-ata* signifas nur la *okazon*, la aktualan „suferon” de la ago.

Estas verboj esprimantaj nedaŭran, nepre kompletan agon kiu lasas ian rezulton, ekz. *ricevi, fondi, elekti, perdi, trafi*, ktp. Se io estas ricevata, fondata, elektata, perdata, trafata, ktp., tio nepre implicas ke post tiu okazo ĝi estas ricevita, fondita, elektita, perdata, trafita, ktp.

Ekzistas ankaŭ verboj esprimantaj daŭran agon, ĉesigeblan antaŭfine, kiu do eventuale lasas nekompletan, nefinitan rezulton, ekz. *skribi, legi, konstrui*, k.s. Pri tiaj ĉi prof-o Lapenna asertas ke *skribita, legita, konstruita*, ktp. signifas, kaj signifas nur, *finskribita, finlegita, finkonstruita*, ktp. En Amsterdamo — kaj kredeble simile en multaj urboj de la mondo — ekzistas malnova preĝejo (la t.n. Nova Preĝejo), konstruita antaŭ pluraj jarcentoj, preĝejo kiu laŭ la lingvuzo de prof-o Lapenna ne estas konstruita (ĉar oni projektis surkonstrui turon, kiu turo tamen restis nur projekto), nek konstruata (ĉar la konstrulaborojn oni definitive ĉesigis antaŭ jarcentoj). La libroj — por jam ne paroli pri ĵurnaloj kaj gazetoj — kiuj estas nek legitaj (laŭ prof-o Lapenna), nek legataj, evidente estas multegaj. Se mi do komence diris, ke ŝajnas ke ni konsentas pri tio ke *-ita* signifas finitecon, tiu konsento tamen ne estas absoluta. En kazoj kie miskompreno eblas, mi preferus diri eksplicite, ke libro estas aŭ parte legita, aŭ, kontraŭe, ĝisfine legita, finlegita, aŭ ellegita, — preĝejo ne finkonstruita, aŭ finkonstruita. Sed, laŭ la ekzemplo de s-ro Lapenna: „La preĝejo estis konstruita (en 1526, la 23an de Novembro, je la 11a horo matene)”, ĉar en tiu momento oni ĉesigis (kvankam ne finis!) la konstruadon. Eble li kontraŭdiros, ke la origina plano ne multe gravas. Eble ke ne, en la kazo konsiderata. Sed multaj laboroj estis ĉesigataj tiom antaŭfine, ke la rezultato taŭgis fakte por nenio kaj certe ne por la intencita celo. Ĉu do ankaŭ tie s-ro Lapenna volus paroli pri konstruita rilate al la momento de la ĉesigo de la konstrulaboroj? La samo rilatas, komprenoble, al *skribado* (de leteroj). Iom alie estas koncerne la *legadon* (de libroj). Ja la teksto estas fakto, ne projekto aŭ intenco. Se mi diras, ke iu numero de iu gazeto estas de mi legita, tio nepre ne signifas ke mi ĉion legis en ĝi, sed nur, ke mi legis en ĝi tion kio (plej) interesis min kaj ke por la cetero mankas al mi tempo kaj/aŭ interesiĝo, tiel ke mi ne plu bezonas ĝin. Tamen se mi diras ke iu libro aŭ iu aparta artikolo estas de mi legita, kredeble mi tute legis ĝin. Se ne, mi devus precizigi, aldonante la vorton „parte” aŭ ion similan.

Konklude: Se mi parolas pri la *okazo* de io kaj uzas por tion esprimi pasivan partupon, mi uzas la formon *-ata*. Se mi parolas pri la rezultinta *stato*, mi uzas la formon *-ita*.

Kvankam ne tute akceptante miajn argumentojn, ankaŭ s-ro Isbrücker, la prezidanto de la Akademio, okupas la saman starpunkton en ĉi tiu afero. Jam de longe li intencas antaŭmeti ĉi tiun temon al la Akademio. Espereble, do, post ne tro longa tempo ni havos verdikton de ĉi tiu instanco.